

ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
ДОНИШКАДАИ ОМУЗГОРИИ ТОҶИКИСТОН ДАР ШАҲРИ ПАНҶАКЕНТ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ ТАДЖИКИСТАН
ТАДЖИКСКИЙ ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ИНСТИТУТ В Г. ПЕНДЖИКЕНТ

АНВОРИ ИЛМ

СВЕТОЧ НАУКИ

LIGHT OF SCIENCE

2022, № 3

Панҷакент - 2022

**ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ ҶУМҲУРИИ
ТОҶИКИСТОН**

**ДОНИШКАДАИ ОМУЗГОРИИ ТОҶИКИСТОН
ДАР ШАҲРИ ПАНҶАКЕНТ**

АНВОРИ ИЛМ

СВЕТЛОЧ НАУКИ

LIGHT OF SCIENCE

2022, № 3

Панҷакент - 2022

Анвори илм, 2022, № 3. – Панҷакент,
2022. – 198 с.

Светоч науки, 2022, № 3. – Пенджикент,
2022. – 198 с.

Light of science, 2022, № 3. – Penjikent,
2022. – 198 s.

Баъзе фикр ва хулосаҳои дар маҷалла
омада бо нуқтаи назари таҳририят созгор
наомаданаҷ мумкин аст. Барои дурустии
иктибос, ҳавола, пайнавиштҳои дараҷаи илмӣ,
услуг ва баёни мақолаҳо муаллифҳо
масъуланд.

Мнение редколлегии не всегда совпадает
с мнением авторов. За достоверность цитат и
ссылок, научный уровень, стилистику статей
ответственны авторы.

The opinion of the editorial board does not
always coincide with the opinion of the authors.
The authors are responsible for the reliability of
citations and references, the scientific level, and
the style of the articles.

Дар вазорати фарҳанги Ҷумҳурии
Тоҷикистон аз 16.02.2020 ба қайд гирифта
шудааст (№148, 149)

Сармуҳаррир:

Ансори Муаззамхон, профессор

Мухаррири масъул:

Воҳидов Шодмон, д.и.т., профессор

Котиби масъул:

Шарифова Гулпарӣ, н.и.ф, дотсент

Манзил:

735500, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
вилояти Суғд, ш.Панҷакент, хиёбони Рӯдакӣ –
106.
t-mail: pamir555@inbox.ru

Абдуллоева М.А. д.ф.п.профессор
(Тоҷикистон)
Азизов А.А. д.ф.п.профессор (Тоҷикистон)
Аминов Б. д.ф.т., профессор (Ўзбекистон)
Аханов Б.Ф. к.п.н. дотсент (Қазоқистон),
Гаффорӣ Н.У, д.ф.т., профессор (Тоҷикистон)
Гаффоров Ш.С. д.ф.т., профессор (Ўзбекистон)
Ғойибов Б.С. д.ф.т., профессор (Ўзбекистон)
Джумаев М.И.н.ф.пед., профессор
(Ўзбекистон)
Исакова М.С. д.ф.т., профессор (Ўзбекистон)
Киямов Н.С. д.п.н., профессор (Ўзбекистон)
Қобулов Э.О., д.ф.т., профессор (Ўзбекистон)
Мирзаев Н. М. д.ф.т., профессор (Ўзбекистон)
Мирзоюнус М.М.д.ф.ф., профессор
(Тоҷикистон)
Муминов А.Қ. т.ф.д.профессор (Туркия)
Мухамедова Д.Ғ. д.ф.равон.профессор
(Ўзбекистон)
Набиев В. д.ф.т., профессор (Тоҷикистон)
Нормуродова Г.Б. д.ф.т., профессор
(Ўзбекистон)
Петрусевич А.А., д.ф.п., профессор (Россия)
Расулов А.И. д.ф.равон.профессор
(Ўзбекистон)
Раҳимов Н. д.ф.т., профессор (Тоҷикистон)
Резван Е. Т.ф.д.профессор. (Россия)
Сабури Х. М. д.ф.п.профессор (Тоҷикистон)
Сафаев Н.С. д.ф.равон.профессор
(Ўзбекистон)
Сафаров Т. Т.ф.н.дотсент (Ўзбекистон)
Турсунов С.Н. д.ф.т., профессор (Ўзбекистон)
Холиқова Р.Э. д.ф.т., профессор (Ўзбекистон)
Ҳайитов Ш.А. д.ф.т., профессор (Ўзбекистон)
Шамсиев Ў.Б. д.ф.равон.профессор
(Ўзбекистон)
Шарапов Ш.Ҳ.д.ф.п.профессор (Тоҷикистон)
Шодиева Ш. PhD аз фанни таърих.
(Ўзбекистон)
Эргашев Ж.Ю. PhD аз фанни таърих.
(Ўзбекистон)
Эркинов А. С. д.ф.ф., профессор (Ўзбекистон)
Эшов Б.Дж, д.ф.т., профессор (Ўзбекистон)
Эшонкулов И. н.ф.ф., дотсент (Ўзбекистон)

Наши махсус

Специальный выпуск

Special issue

© ДОТП, “Анвори илм”, соли 2022.

Annotation. In this article, the author tells about the features of phonetic transitions in borrowed words of modern English language by comparing word with their examples.

The article contains information about borrowed and asimilated French words in the English language.

Scientific examples are given in this article.

Keywords: English, german, french, translation, quotation, words, vocabulary, pronunciation, phonetics, sound, syllable,

Тиллаходжаева Хуршида Джумаваевна,
Ислом Каримов номли Тошкент давлат
техника университети катта ўқитувчиси
khurshida.tillakhujayeva@tdtu.uz

илмий рахбар, Холиқова рахбар Эргашевна, проф.т.ф. Ислом Каримов номли
Тошкент давлат
техника университети Ўзбекистон тарихи кафедраси мудири

ТУРКИСТОНДА ОИЛА ВА НИКОҲ МАСАЛАЛАРИ ҲАҚИДА ИЖТИМОЙ ҚАРАШЛАР

Аннотация

Ушбу мақолада Туркистонда XIX асрнинг охири XX бошида оила ва никоҳ масалалари, ушбу соҳа юзасидан маҳаллий матбуот саҳифаларида мақолалар чоп этила бошлаши ва муаммоларнинг ҳал этилиши моҳияти ҳақида сўз боради. Чунончи, маҳаллий газеталарда туб аҳолидан чиққан ва ва бошқа миллатга хос олимлар, илм соҳибларининг ўша даврга хос никоҳ удумлари ёритилиши билан бирга зарарли одатларни ҳам қоралаб чиқиши таъкидланади. Матбуот саҳифаларида қизларни эрта турмушга бериш, кўпхотинлик каби кўп оилаларда учрайдиган ҳолатлари қораланиб, танқид қилинади ва керакли йўл йўриқлар келтириб ўтилади.

Калит сўзлари: оила, никоҳ, Туркистон, Россия империяси, диннинг муқаддас китоблари Туркестанские ведомости, жаҳидчилик, Еттисув, Астрахан, мусулмон хотунлари, Фуқаролар қонун тўплами.

Оиланинг бошланиши бўлган никоҳ масалаларига қизиқиш азалдан пайдо бўлиб, ҳар бир диннинг муқаддас китобларида бу масалага алоҳида тўхталиб ўтилган. Олиму фузалолар ўз асарларида бу масалаларни тадқиқ этганлар.

Оила ва никоҳ масаласи, оиланинг жамиятда тутган ўрни нафақат мутахассис олимларни, балки бутун инсониятни қизиқтириб келмоқда. Чунки инсон оилада туғилиб ўсади ва тарбияланади, унинг бутун хаёти оила муҳитига боғлиқ. Оила жамиятнинг тамал тоши ҳисобланади. Бу масалага XIX асрнинг охири XX аср бошида Туркистонда ҳам алоҳида эътибор берилди бошлади. Туркистонда босилиб чиққан расмий матбуот саҳифаларида ҳам шу масала юзасидан мақолалар чоп этила бошлади. Чунончи, 1899 йилда «Туркестанские ведомости»[1, 8] газетасида «Маҳаллий халқлардаги эрта никоҳлар» номли мақолада маҳаллий халқларда қизларни жуда эрта, яъни 12-14 ёшларида узатилаётгани танқид қилинди. Қизларни бундай эрта узатиш тиббий томондан ҳам, қонун томондан ҳам мақсадга мувофиқ эмаслиги таъкидланади.

Туркистонда биринчи бўлиб очилган Тошкентдаги аёллар ва болалар шифохонаси ташкилотчиларидан бўлган аёл врачлар А.В. Пославская ва Е.Н. Мандельштам маҳаллий қизлар 15-16 ёшда балоғатга етиши, баъзи ҳолларда бундан ҳам кечроқ етиши, шунинг учун уларни эрта узатиш, уларнинг жисмоний ривожланишларига салбий таъсир қилиши ва жинсий аъзоларининг функцияси бузилишига олиб келишини таъкидлайдилар.[2,76] Шуни

таъкидлаб ўтиш керакки, XX аср Туркистон ва Бухоро жадидчилик ҳаракатининг улкан намояндаларидан бири Абдурауф Фитрат ўзининг 1915 йилда чоп этилган «Оила ёки оила бошқариш тартиблари» номли асарида[3,43] бу масалага тўхталиб, эрта оила қуриш нафақат кизларга, балки йигитларга ҳам тиббий томондан зарар етказишини шарҳлаб беради. Абдурауф Фитрат томонидан, биринчидан, эркакнинг ақлу-заковати камол даражасига етмаганидан, оила тебратишга кучи етмаслиги; иккинчидан, бу ёшда ёш эру хотиннинг ақлу иродалари комил бўлмаганидан аксар шахвоний ҳисга берилиб, висолнинг суистеъмолига берилиб, умрларининг асосини нобуд қилиши; учинчидан, бу ёшда бадан аъзолари ва уруғ моддаси ҳали етилмагани учун фарзанд кўрмаслиги; тўртинчидан, фарзанд оламга келса ҳам заиф ва камқувват бўлиб, узок яшамаслиги мумкинлиги; бешинчидан, бу ёшда аёл ҳомиладор бўлиб қолса, ёшлиги туфайли кучсизланиб қолиши, жисми ривожланишдан тўхташи мумкинлиги, ҳакимлар эркакларга 23 ва кизларга 18 ёшдан олдин оила қурмасликни маслаҳат бериши таъкидланади.

Эрта оила қуриш Россия империяси қонунчилиги томонидан ҳам таъқиқданган. Фуқаролар қонун тўплами X томи 1-қисми 3-моддасида йигитларга 18 ёшдан олдин ва кизларга 16 ёшдан олдин оила қуриш мумкин эмаслиги таъкидланган, шу қонуннинг 91-моддасида юқоридаги қонун Россия империясида барча мусулмонлар ва яҳудийларга ҳам таалуқли эканлиги таъкидланади.

XIX асрнинг охири XX асрнинг бошида эрта оила қуриш бутун Ўрта Осиёда кенг тарқалган эди. 1895 йилда Еттисув вилоятида муллаларни юқоридаги қонун билан таништириш вазифаси қўйилган, агар муллалар қонунда кўрсатилган ёшдан олдин йигит-қизларни никоҳласа, вазифасидан бўшатилиши ва ҳатто қамоқ жазосига ҳукм қилиниши таъкидланади. 1897 йилда Верний уезди мировой судьяси 13 ёшли етим қизнинг қариндошлари томонидан катта ёшли кишига узатилгани ва медицина кўрсатувларига кўра, бунинг оқибатида унга катта тан жароҳатлари етганлиги кўрилади. Бу судлов никоҳ ўқиган муллага ва кизни узатган қариндошига нисбатан айблов билан яқун топади. Бу Ўрта Осиёда кизларни узатишга қарши биринчи иш эди.

XIX асрнинг охирида Туркистонда қизларни ёш узатишга қарши чоралар ҳали қўлланмаётган эди. Бунинг тўсиқларидан бири маҳаллий аҳолида болалар туғилиши вақти қайд қилинмаганлигида эди, яъни улар ёшини аниқ билишмаган эди.

Россия империясининг мусулмонлар яшайдиган бошқа жойларида ҳам қонунда кўрсатилган ёшдан аввал никоҳ қилиш ман қилинган ва бунга йўл қўйган кишиларга тегишли чоралар кўрилган. 1914 йил 9 мартда чиккан «Туркистон вилоятининг газети»си Қора Нўғай деган жойда 16 ёшдан илгари никоҳ қилган муллани 50 сўмга штраф жорий қилганлиги хақида хабар беради.

«Туркестанские ведомости» газетасида эълон қилинган «Маҳаллий халқларда эрта никоҳлар» номли мақолада маҳаллий халқларда туғилганлик тўғрисидаги гувоҳномани жорий қилиш, уни мусулмон руҳонийлари қайд етмагани учун фуқаролик рўйхатга олишни амалга ошириш лозимлиги таъкидланади».[4,8] 1913 йининг 7 июлида «Туркистон вилоятининг газети»да «Мусулмонлар орасида эрта никоҳлар» номли мақолада 10-12 яшар кизларни эрга бериш ва умуман кизларни ўз ихтиёрларига қарамасдан, мажбурлаб катта ёшли одамларга, баъзи ҳолларда ўз отасидан ҳам қарироқ одамларга узатилаётгани қораланади. [5,1914] Бу зўравонликларга чидай олмаган кизлар бошқа йўл топа олмасдан ўз жонларига суиқасд қилишга мажбур бўлишаётгани афсусли ҳол эканлиги ёзилади. [6,1913] Бу мақолада хабар берилишича, Астрахон шахридан бўлган 16 яшарлик Фотима ота-онаси уни ихтиёрига қўймай бир мўйсафидга бермоқчи бўлгани сабабли бундай зўрликка тоқат қила олмай афюн еб ўз-ўзини ўлдирмоқчи бўлган, бошқа жойлардаги унинг қариндошлари ота-оналарининг жабр-зулмларига ночор сабр қилиб, «эркакларга ҳайвондек асир қилиб берилган»[7,1911].

Бу давр матбуотида дунёдаги тараққиётга эришаётган давлатларда никоҳдан олдин йигит-қиз бир-бирини кўриб, рози-ризолик билан оила қураётган бир пайтда мусулмон оламида, жумладан Туркистонда ҳам кизларни мажбурлаб узатиш келажак авлод ҳаётига салбий

таъсир этиши ҳақида фикрлар эшитила бошлайди. «Туркистон вилоятининг газетаси»да ушбу сатрларни ўқиш мумкин: «Мусулмон хотунлари доимо хибсда бўлиб, аларни эрга берган вақтда ўзлари хошиш килган одамга бермай, зўрлаб, у хотун ўзи хоҳлаган кишига бормоққа ночор бўлиб, охир хор ул эркак бирлан хотун умрлари нохушликда бўлиб, алардин бўлган фарзандлар ҳам шул тариқа фикр ва андишада бўлса керак» [8,25].

Абдурауф Фитрат ҳам «Оила» номли асарида уйланиш учун тўрт нарсага эътибор бериш керак бўлса, шулардан бири калбий мойиллик ва муҳаббат бўлиб, у бўлмаса уйланиш ўз-ўзидан зарарга айланади, деб ёзган эди. Ва албатта йигит ва киз уйланишга рози бўлгандан кейин уларни никоҳ қилиш керак, улардан бири рози бўлмаса, никоҳдан воз кечиш лозим, чунки ризосиз никоҳ яхшиликка олиб келмайди.[9,22]

Бундан ташқари, А. Бадрий, Ҳ.Ҳ. Ниёзий" каби миллат жонкуярлари ҳам ёшлар мажбурий эмас, балки муҳаббатга асосланиб онгли равишда оила қуриши лозимлигини таъкидлашган.[10,195]

Ҳадиси Шарифларда келтирилишича мажбурий никоҳлаш ислом динига тўғри келмайди. [11,40] Балоғатга етган қизни турмушга узатиш учун унинг розилиги олинishi шарт. Чунки Пайғамбаримиз: «Очиқ изн олмасдан тул хотин ва розилиги олинмасдан бокира киз узатилмас», дея марҳамат килганлар ва бокира киз розилигини сукут билан ҳам билдириши мумкинлигини баён этганлар. [12,56] Жаноб Расулуллоҳга бир киз отам мени истамаган одамга турмушга беряпти, деб айтганида, бу никоҳни бузишинг мумкин, дея марҳамат килганлар.[13,408]

Шуни таъкидлаш жоизки, турмуш қуриш учун кизлар фақат жисмоний эмас, балки маънавий томондан тайёр бўлишлари керак. 10-12 ёшда турмушга чиққан кизларда бундай тайёргарлик тўғрисида гап ҳам бўлиши мумкин эмас, чунки улар ҳали бу ёшда бола бўлиб, илм ва ҳунар ўрганишлари, ҳаёт дарсини ўташлари керак эди. Абдурауф Фитрат «Оила» асарида кизларга илм беришнинг шарт эканлигини таъкидлаб, миллат оналари тарбия ва илм олишлари лозим, аҳдоқ ва билимларини камолга етказишлари зарур[14,98] деб ёзган эди. Бу яхши фарзанд тарбия қилишнинг асосий шартларидан эканлигини изоҳлаб беради. «Туркистон вилоятининг газетаси»да 1913 йил 28 ноябрда «Мусулмон хотин-қизларининг тенг ҳуқуқлик тўғрисидаги хати» номли мақоласида татар аёлларининг мусулмон аёлларига эркаклар билан тенг ҳуқуқ бериш, илмга йўл очиб бериш ва озодлик талаб этилиб ёзилган мактуби босиб чиқарилади. Унда Европа ва Америка давлатларининг тараққий этганлигига, ҳалқи яхши яшашига сабабчи «таълимлик оналар» эканлиги, мусулмон халқларининг «қора кунлари оналарнинг қоронғуда қолганликдандур» [15,1913] деб таъкидлаган. Аёлларни жаҳолатда тутиш жамиятга жуда қимматга тушишини айтиб, уларга мактаблар очиб беришни, илм ўрганишни талаб қиладилар. Улар ёзадилар: «Ҳуқуқ ва озодликни талаб қиладурмиз. Тараққий ва олами дунёга кирмоқликни ҳоҳлаймиз. Бизларни ўқитиб, бизларга йўл беринглар» [16,1913] Мактубда илм ва ҳунар ўрганиш фақат диний нуқтаи назардан эмас, балки ҳаётий зарурат, илм ва тараққийсиз қолган халқ нобуд бўлади, деган фикр айтилган.

Хулоса қилиб айтиш керакки, XIX асрнинг охири XX асрнинг бошида Туркистонда - аёллар, оила ва никоҳ, масалаларига бошқача ёндашувлар вужудга кела бошлаганини кўрсатади. Ва бу даврда қизларни эрта турмушга чиқаришнинг зарарли томонлари тўғрисида биринчи марта матбуот саҳифасидан туриб гапирила бошлайди. Бундай масалаларни биринчи навбатда мусулмон тараққийпарвар кучлари - жадидлар кўтариб чиққан эдилар.

Адабиётлар:

1. Браки у туземцев. //Туркестанские ведомости. 1899. N» 8.
2. Пославская А., Мандельштам. Обзор десятилетней (1883-1894) деятельности амбулаторной лечебницы для женщин и детей в Ташкенте. Т., 1894. С. 76. 44
3. Абдурауф Фитрат . Оила ёки оила бошқариш тартиблари. Т.: Маънавият, 2000. 43-44-6

4. Ранние браки у туземцев. //Туркестанские ведомости. 1899. № 8.
5. Эрта никохларга карши мусулмонлар харакати. /Туркистон вилоятининг газети. 1914. 9 март.
6. Мусулмонлар орасида эрта никохлар. //Туркистон вилоятининг газета. 1913. 7 июл.
7. Мусулмон аёлининг аҳволи. /Туркистон вилоятининг газета. 1911 йил. 4 август
8. Фитрат А. Оила ёки оила бошқариш тартиби. Т.: Маънавият. 2000. 24-б. 1 Шу китоб. 25-б.
- 9.Фитрат. Оила. 22-б.
10. Бадрий А. Жувонмарг. /Ризаев Ш. Жаид драмаси. Т.: Шарк, 1997. Б. 195-234.
- 11." Ниёзий Ҳ.Ҳ. Заҳарли ҳаёт. //Тула асарлар тўплами. Т. 2. Т., 1989. Buhari. «Nikah»; 40.
- 12.Аёлларга оид энг зарур фикҳий масалалар. - Тошкент: Моварауннахр, 2004. 59-б.
13. Уша жойда. Абу Абдуллоҳ, Муҳаммад ибн Исмоил Ал-Бухорий. Ҳадис. 3 киём. Ал-Жомий Ас-Саҳих. (Ишонарли тўплам). - Тошкент: Комуслар Бош тахририяти. 1995. 408-б.
14. Фитрат. Оила. 98-б.
15. Мусулмон хотин-кизларининг тенг ҳуқуқлик тугрисидаги хати. //Туркистон вилоятининг газети. 1913. 28 ноябр.
- 16.Мусулмон хотин-кизларининг тенг ҳуқуқлик тугрисидаги хати. //Туркистон вилоятининг газети. 1913. 28 ноябр.

НАГОҲИ ИҶТИМОӢ ДАР ТУРКИСТОН ДАР БОРАИ ОИЛА ВА ИЗДИВОЧ

Фишурдаи мақола.

Дар ин мақола дар бораи масъалаҳои оила ва издивоҷ дар Туркистон дар охири садаи XIX ва ибтидои садаи XX, оғози наشري мақолаҳо дар ин мавзӯ дар матбуоти маҳаллӣ ва хусусияти ҳалли мушкилот сухан меравад. Масалан, дар рузномаҳои маҳаллӣ қайд карда мешавад, ки олимони миллатҳои бумӣ ва дигар миллатҳо дар баробари инъикоси расму оинҳои ақди никоҳ, ки ҳоси он замон буд, расму оинҳои зарарнокро низ фoš кардаанд. Дар саҳифаҳои матбуот вазъиятҳо, ки дар бисёр оилаҳо ба амал меоянд, аз қабилӣ бармаҳал ба шавҳар додани духтарон ва бисёрзанӣ маҳқум ва танкид карда, дастурҳои зарурӣ дода мешаванд.

Калидвожаҳо: оила, никоҳ, Туркистон, Империяи Русия, китобҳои муқаддаси динӣ, Ведомостҳои Туркистон, Ҷадидизм, Йетисув (Ҳафтруд), Астрахан, қанони мусулмон, Кодекси шаҳрвандӣ.

СОЦИАЛЬНЫЕ ВЗГЛЯДЫ В ТУРКЕСТАНЕ ПО ВОПРОСАМ СЕМЬИ И БРАКА

Аннотация

В данной статье рассказывается о проблемах семьи и брака в Туркестане в конце 19-начале 20 веков, о начале публикации статей на эту тему в местной печати, о характере решения проблем. Например, в местных газетах отмечается, что ученые коренных народов и других национальностей наряду с освещением характерных для того времени брачных церемоний, также критиковали вредные обычаи. На страницах прессы обсуждаются и критикуются ситуации, происходящие во многих семьях, такие как раннее замужество девочек и многоженство, даются необходимые показания.

Ключевые слова: семья, брак, Туркестан, Российская империя, священные книги религии, Туркестанские ведомости, джадидизм, Етисув, Астрахань, жены мусульман, Гражданский кодекс.

SOCIAL VIEWS IN TURKESTAN ON FAMILY AND MARRIAGE

Abstract

This article tells about the problems of family and marriage in Turkestan in the late 19th and early 20th centuries, about the beginning of the publication of articles on this topic in the local press, about the nature of solving problems.

For example, local newspapers note that scholars of indigenous and other nationalities, along with coverage of marriage ceremonies characteristic of that time, also criticized harmful practices. The press discusses and criticizes situations that occur in many families, such as the early marriage of girls and polygamy, and gives the necessary testimony.

Key words: family, marriage, Turkestan, Russian Empire, holy books of religion, Turkestan Vedomosti, Jadidism, Yettisuv, Astrakhan, Muslim wives, Civil Code.

Н.Р.Топилдиев.

**Наманган вилоят педагогик ходимлар малакасини
ошириш ва кайта таёрлаш миллий
маркази доценти т.ф.н.**

ФАРҒОНА ВОДИЙСИ АҲОЛИСИНING ТИЛИ ВА ЭТНОМАДАНИЯТИНИING ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ ВА БЕЛГИЛАРИ

Анотация. Фарғона водийсида қадим даврлардан то илк ўрта асрларгача турклашув жараёни юз бериб, бу жараёнлар Хун салтанати, Эфталитлар давлати ва Турк хоқонлиги ҳукмронлиги даврида янада жадаллашади. Айниқса, водийнинг тоғ ва тоғолди туманларида туркийларнинг салмоғи анча катта бўлиб, хоқонлик даврида бошқарувчи тоифа вакиллари сифатида Фарғона шаҳарларда туркий қатлам орта бошлайди. Туркий аҳоли бу ерга асосан Еттисув ва Шарқий Туркистондан, Тяншан тоғларининг марказий қисмларидан кўчиб келиб жойлашадилар.

Фарғона водийси маданияти Ўрта Осиёнинг деярли барча ўтроқ ўлкалари билан бир хил касб этган бўлиб, бу ҳақда минтақада бўлган Хитой сайёҳлари бир неча бор эслатиб ўтишган. Шу билан бирга, улар фарғоналикларнинг бошқалардан ажралиб турадиган жиҳатларига ҳам эътибор қаратганлар. Шу ва шунга ўхшаш ёзма маълумотлар ва археологик материаллар асосида Фарғонанинг ўзига хос маданияти бўлганлиги ва унинг устувор жиҳатлари бўйича тадқиқотчилар бир қатор қарашларни билдиришган.

Кўп йиллар давомида қадимги Фарғона тарихини ўрганган Б.А. Литвинский ва Ю.А. Занднепровскийларга кўра, милоддан олдинги сўнгги бир мингйилликда Фарғона водийсида алоҳида фарғоналик халқ шаклланиб эди. Айниқса, Ю.А. Занднепровский бу элат милоднинг илк асрларида шаклланиб бўлганига эътибор қаратади¹. Улардан фарқли ўлароқ Б.А. Литвинский Фарғона халқи милодий V – VII асрларда алоҳида этник жамоага айланиб улгурган эди, деб ёзади². Ушбу этник жамоанинг шаклланишида асосан Фарғонанинг водий қисми ва тоғ этакларида яшаган европоид аҳоли қатнашган бўлиб, Фарғона халқи ўзига хос маданиятга эга эди. Бу маданият қадимги фарғоналикларнинг асосий белгиси бўлиши билан

¹ Занднепровский Ю.А. Об этническом составе населения древней Ферганы // КСИИМК, 1956. Вып. 61. – С. 43.

²Литвинский Б.А. Проблема этнической истории древней и раннесредневековой Ферганы / История и культура народов Средней Азии. – Т., 1976. – С. 49.

Мундарица/оглавление

№№	Ному насаби муаллиф	Номи мақола	саҳифа
1.	Abdimo'minov T.B.	AMIR TEMUR DAVLAT BOSHQARUVINING RAMZLARDA AKS ETISHI	4
2.	Berdiyev Kh.A.	THE STATUS GIVEN TO THE HISTORICAL-GEOGRAPHIC PLACE OF TOPONYMS AND ITS INDELIBLE ROOTS	9
3.	Бобоназаров Ш.С. Ахмедова М. Ф.	ТАРБИЯИ ОИЛАВЇ АЗ НИГОҶИ УСТОД САДРИДДИН АЙНЇ	16
4.	Гадоев Ф. А.	ВОЖАҶО, ИБОРАҶО ВА МАҚОЛҶОИ ИФОДАГАРИ ЭҶТИРОМ ДАР ЗАБОНИ АНГЛИСЇ	19
5.	Yormatov F.J.	YANGI O'ZBEKISTONDA NURONIYLARNI TIBBIY JIHATDAN HIMOYALASHNING USTUVORLIGI	25
6.	Исаев О.А.	СУРҶОН ВОҶАСИНИНГ ИЖТИМОИЙ-ИҚТИСОДИЙ ВА МАДАНИЙ ТАРИХИНИ ТАДҚИҚ ҚИЛИШДА ВОҶА МАТБУОТИНИНГ ЁРНИ	28
7.	Қаршиев И.М.	ҚИЗИРИҚ-БАНДИҶОН ҚЎНФИРОТЛАРИНИНГ ЭТНИК ХУСУСИЯТЛАРИ ВА ҶУДУДИЙ ЖОЙЛАШИШИ	32
8.	Курбонов К.И.	МАРКАЗҶОИ ХУНАРМАНДИИ ВОҶАИ СУРҶОН (XVIII – ИБТИДОИ АСРИ XX)	37
9.	Мақсудов З. О.	АНДЕШАҶОИ НИЁҶОН АНДАР ТАРБИЯИ АҶЛОҚЇ ВА МАЃНАВИИ ТОЛИБИЛМОН	42
10.	Махматкулова Н.Ч.	АҶМАД ДОНИШ АСАРЛАРИНИНГ БУҶОРО АМИРЛИГИ ТАШҚИ СИЁСАТИ ТАРИХИНИ ЁРГАНИШДАГИ ЁРНИ	46
11.	Махмудова Н.Б.	НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НАРОДНЫХ СУДОВ У КОЧЕВОГО НАСЕЛЕНИЯ В ТУРКЕСТАНСКОМ КРАЕ (по материалам ревизии сенатора К.К.Палена. 1908-1909гг.)	50
12.	Назарова М., Қаюмов С.	МОЛОДЁЖНЫЕ СУБКУЛЬТУРЫ КАК КАПИТАЛ ЗНАНИЕВОЙ КУЛЬТУРЫ	55
13.	Наҷмиддин А.	ЛИРИКАИ МУЃМИН ҚАНОАТ	58
14.	Raurova R. S.	ҶОА ИСМАТ БУҶОРИЇ МЕРОСИНИНГ АҶЛОҚИЙ-ТАРБИЯВИЙ ЈИНАТЛАРИ	63
15.	Махаммад Х.ўғли Р.	СУРҶОН ВОҶАСИ ТОҚЧИ ҚАВМИЛАРИНИНГ ЭТНИК ТАРКИБИ ВА ЖОЙЛАШУВИ ХУСУСИЯТЛАРИ	65
16.	Раҳматуллоев И., Худоёрова Н.М.	КАШФИЁТИ ҚАЛЪАИ КЎҶИ МУҶ ВА АҶАМИЯТИ ТАЪРИХИИ ОН. (Ба истиқболи 90 солагии кашфиёти таърихию бостонии қалъаи кўҶи Муғ)	70
17.	Роҷии Бухорӣ	ТАЗКИРАТ УЛ-ҶАТОТИН	74
18.	Роҳаталиев.М.М	ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ ИНФАРМАЦИЯ СОВРЕМЕННЫЕ И	106

		ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ОБРАЗОВАНИЯ В БУДУЩЕМ АНАЛИТИЧЕСКИЙ	
19.	Сайфиллаева Д. К.	АБУ ХАМИД ГАЗАЛИ – ВЕЛИКИЙ ФИЛОСОФ СРЕДНЕВЕКОВОГО ВОСТОКА	113
20.	Сирочзода Ф.	ХУСУСИЯТҲОИ ТАРБИЯВИИ МЕРОСИ НИЁҒОН	117
21.	Сувонқулов Б.	ВИЖАГИҲОИ ТАҒЙИРОТҲОИ ФОНЕТИКӢ ДАР ВОЖАҲОИ ИҚТИБОСИИ ЗАБОНИ АНГЛИСИИ МУОСИР	121
22.	Тиллаходжаева Х.Дж., Холиқова Р. Э.	ТУРКИСТОНДА ОИЛА ВА НИКОҲ МАСАЛАЛАРИ ҲАҚИДА ИЖТИМОИЙ ҚАРАШЛАР	126
23.	Топилдиев Н.Р.	ФАРҒОНА ВОДИЙСИ АҲОЛИСИНИНГ ТИЛИ ВА ЭТНОМАДАНИЯТИНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ ВА БЕЛГИЛАРИ	130
24.	Tursunov B.B.)	SULTON ALP ARSLON (АХВОР АД- ДАВЛАТ АС-САЛЖУҚИЙҲА ТАЛҚИНИДА	137
25.	Турсунов С. Н.	ЎЗБЕКИСТОН ТАРИХШУНОСЛИГИДА КЕНГ ҚАМРОВЛИ ТОПОНИМ- ДАРБАНДНИНГ ИЛМИЙ МАНБАЛАРДА ТАҲЛИЛИ	142
26.	Ҳазратқулова Э.	«МАЖОЛИС УН-НАФОИС» ТАҲЛИЛИДАН ЛАВҲА (ЭРОНЛИК ОЛИМА ФОТИМА РУСТАМИЙ ТАДҚИҚОТИ АСОСИДА)	148
27.	Ҳайдаров О.	СУРҲОН ВОҲАСИНИНГ НАВРЎЗ ВА БОБОДЕҲҚОН БИЛАН БОҒЛИҚ ҚАДРИЯТЛАРИ	153
28.	Xudayberdiev Sh.T.	SURXON VOHASI SUG‘ORILISH TIZIMI TARIXIDAN	158
29.	Ҳомидзода О.К.	ТАҒРИХ ВА НАҚШИ ТАРҶУМА ДАР ҲАЁТИ СИЁСӢ, ИҚТИСОДИЙ ВА МАДАНИЙ ҶОМЕА	161
30.	Шарифова Г.	СУХАНЕ ЧАНД ДАР БОРАИ САЙФИ ФАРҒОНӢ ВА ДЕВОНИ Ў	166
31.	Умарова Ш.	КОРБАСТИ САНЪАТИ ТАЗОД ДАР ЧАНД ШЕЪРИ ФАРЗОНА	182
32.	Дехқонов М.	ЖАМИЯТ ТАРАҚҚИЁТИДА ОИЛА ВА НИКОҲ МУНОСАБАТЛАРИ МАДАНИЯТИНИНГ ФИҚҲИЙ АСОСЛАРИ	187
33.	Мундариҷа/оглавление		196

